

© Блохина Л.Л.

5. Бердяев Н.А. Субъект и объективация / Н.А. Бердяев // Творчество и объективация. — Мн.: Экономпресс, 2000. — С. 217—240.
6. Бердяев Н.А. Смысл творчества / Н.А. Бердяев // Философия свободы. Смысл творчества. — М.: Правда, 1989. — 608 с.
7. Бердяев Н.А. Человек и машина / Н.А. Бердяев // Вопросы философии. — 1989. — №2. — С. 147—162.
8. Бердяев Н.А. Я и мир объектов / Н.А. Бердяев // Философия свободного духа. — М.: Республика, 1994. — С. 230—316.
9. Баженов А.А. Идея объективации у Н. Бердяева / А.А. Баженов // Русская философия и духовная культура современности. Тезисы к респ. научн.—теор. конф. — Иркутск, 1991. Кн.1. — С. 13—15.
10. Зеньковский В.В. История русской философии / В.В. Зеньковский. — М.: Академический проект, Раритет, 2001. — 880 с.
11. Ивонин Ю.П. Природа философского знания в контексте теории культуры Н.А. Бердяева / Ю.П. Ивонин // Философия и ее место в культуре. Новосибирск, 1990. — С. 210—230.
12. Новикова Л.И., Сиземская И.Н. Введение в философскую антропологию Николая Бердяева / Л.И. Новикова, И.Н. Сиземская // Человек, 1997. — № 3. — С. 57—67.
13. Сартр Ж.—П. Экзистенциализм — это гуманизм / Ж.—П. Сартр // Сумерки богов. — М.: Политиздат, 1990. — С. 319—344.
14. Сумченко І.В. Антроподицея Миколи Бердяєва / І.В. Сумченко // Львівська філософська спілка „Cogito”. Серія „Монографії”. — Львів, Центр Європи, 2001. — 120 с.

Блохина Л.Л. – кандидат философских наук., заведующая кафедрой украиноведения и лингводидактики Одесской национальной академии пищевых технологий.

УДК: 17.023.5: (477)

ПОЛИКУЛЬТУРНАЯ ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья посвящена проблеме поликультурной подготовки учителей. Рассматриваются теоретико-методологические положения этого процесса. В контексте подготовки учителей проанализированы сущность, предпосылки, методы, факторы и аспекты поликультурной педагогики.

Ключевые слова: культура, учитель, поликультурность, поликультурная подготовка, образование.

ПОЛІКУЛЬТУРНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття присвячена проблемі полікультурної підготовки вчителів. Розглядаються теоретико-методологічні положення цього процесу. У контексті підготовки вчителів проаналізовані сутність, передумови, методи, фактори й аспекти полікультурної педагогіки.

Ключові слова: культура, вчитель, полікультурність, полікультурна підготовка, освіта.

POLY CULTURAL PREPARING OF TEACHERS: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL TERMS

The article is devoted to a problem of polycultural preparation teachers. The theoretical-methodological basics of this process are considered. In a context of preparation teachers formation the essence, preconditions, methods, factors and aspects of polycultural education were analyzed.

Keywords: culture, teacher, polyculturalness, polycultural preparation, education.

Современные преобразования в мире изменили инфраструктуру общества в сторону его демократичности и поликультурности, что активизировало национальное самосознание этносов, определило потребность в новом мировоззрении, направленном на интеграцию культуры народов с целью их дальнейшего сближения и духовного обогащения [1, 2, [3].

На сегодняшний день возникла острая проблема подготовки учителей, выражающаяся в потребности в системном поликультурном образовании. Поликультурная региональная система образования должна решать, прежде всего, проблемы регулирования этнокультурных отношений и

стабілізації міжетнічного співробітництва [4].

В зв'язі з насущною практичною актуальністю сучасного багатокомпонентного освіти в міжкультурному освітньому просторі на передній план виходить проблема полікультурної підготовки вчителів. В зв'язі з цим метою даної статті є виділення і аналіз основних теоретико-педагогічних положень і основ побудови освітньої полікультурної підготовки вчителів.

Також слід відзначити, що включення регіонального компонента в зміст освіти обумовлено рядом причин, серед яких виділяються: деідеологізація суспільства, новий підхід до процесу навчання, гуманізація освіти, орієнтація на розвиток особистості, формування людини не стільки як носія знань, скільки як людини культури (жестяне пізнати світ, в якому живеш, який тебе оточує), усвідомлення етнокультурних традицій даного регіону.

Полікультурні освітні установи, будучи транслятором мов і культур, об'єктивно повинні виступати консолідувальним і, більш того, системообразуючим фактором, як для власного етносу, так і для всього поліетнічного суспільства в цілому. Це функціональне єдність і обумовлює необхідність співпраці етнічних аспектів освітньої політики і державної політики в цілому.

Для реалізації принципів полікультурного освіти необхідно розробити загальноосвітні програми специфічного змісту гуманітарного освіти, побудовані на полікультурній основі з використанням принципів діалогу культур і співставительного аналізу, міжкультурного взаємодія, формування у навчальних комунікабельності і толерантності, виключаючих націоналізм, сепаратизм, ксенофобію. Це виконимо при державній підтримці навчальних в отриманні якісного освіти з урахуванням специфіки мовної і етнокультурної середовища на всіх ступенях навчання, підвищення рівня професійної підготовки і кваліфікації педагогічних кадрів для полікультурних освітніх установ, науково-теоретичної і методичної розробки проблем полікультурного освіти.

В цих умовах педагогічна наука призвана з опереженням реагувати на зміну цінностей і цілей освіти шляхом розробки і проектування полікультурного освіти, націленого на знайомство учасних з першого класу з різноманітними звичаями, традиціями, норм поведінки, формування у них здатності до прийняття різних культур і бережливого до них ставлення, толерантності, а також на розвиток у них звичок спілкування і співробітництва з людьми різних поколінь, мов і менталітетів.

Дані обставини висувають перед школами країн, республік, регіонів, міст і сіл конкретні завдання створення освітніх програм, враховують соціально-економічні, духовно-моральні, етнічно-національні, культурно-історичні, мовні і інші специфічні особливості конкретних областей, країв, регіонів.

Загальноосвітні школи Одеської області, в яких знаходяться більш 38 представителів різних культур, – це полікультурні системи, в яких здійснюється процес освоєння школярами різноманітних культурних цінностей, населяючих цей край народів, шляхом впровадження принципів культуророзумності, білінгвального освіти [5].

Найважливішими завданнями сучасного освіти є розробка нової педагогічної парадигми ХХІ століття – проектування полікультурного освіти на всіх етапах навчання і актуалізація проблеми підготовки вчителя, готового до роботи в полікультурній школі, де полікультурність стане неотъемлемим компонентом професійної компетентності вчителя початкових класів.

Вчитель початкового освіти повинен знати, як ввести маленького людини в світ культури, в світ пізнання полікультурної середовища, як допомогти йому пізнати культурне різноманітність світу, країни, етнічної групи, як пробудити і утвердити в його душі доброземельні, гуманні стосунки між людьми, представляючими різні культури, релігії, традиції. Вчитель початкових класів повинен володіти навичками виховання у дітей людського гідності, віри в добрий людський початок, безмежну любов до рідної землі. В наукових дослідженнях і практиці початкового освіти розглядаються і реалізуються різні концепції його варіативності, в тому числі передбачаючі основи входження дитини в світ сучасної розвиваючої культури [6].

Розвиток полікультурного освіти в початковій школі обумовлено складними обставинами сучасного життя молодшого школяра, в якій він піддається впливу

множества типов культури. Зачастую дитина опиняється поглинутою в середовище, що залучає його в світ культури та агресії, безудержних розважок. Тому перед сучасним університетським педагогічним навчанням стоїть завдання вдосконалення процесу теоретичної та практичної підготовки вчителя початкових класів полікультурної школи на основі нових вимог педагогічної науки – формування людини культури.

В сучасній початковій школі зміст освіти визначається державними освітніми стандартами, в яких полікультурна спрямованість ще не виступає системообразуючою [7]. В складній ситуації зростає роль вчителя, спроможного зробити зміст освіти та її організацію полікультурною, в зв'язі з чим завдання підготовки полікультурно орієнтованого вчителя стає особливо актуальним. Особливу значимість ця завдання набуває для вчителя початкових класів, який забезпечує входження молодшого школяра в найбільш чутливий період його соціального та особистісного розвитку в складний сучасний полікультурний світ, де він повинен мати розвинуте почуття розуміння та поваги до інших культур, вмінням жити в світі та згодою з людьми різних національностей, рас, віровань, переконань.

В теорії та практиці підготовки майбутнього вчителя початкової школи все ще недостатньо розроблені полікультурні аспекти та спрямованість змісту університетського навчання, хоча їх рішення є особливо востребованим сучасною та майбутньою полікультурною школою [8]. Таким чином, актуальність проблеми розробки теоретичних основ полікультурної підготовки вчителя початкових класів зумовлена необхідністю вивчення особливостей взаємозв'язків культури та освіти, виявлення структури полікультурної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, визначення змістових домінуючих в його підготовці та значимістю в практичному плані для регіонального університету, апробації та реалізації освітніх програм, які мають полікультурну спрямованість.

Полікультурність стає необхідним компонентом професійної компетентності вчителя. Він повинен вміти працювати в полікультурному освітньому просторі з різними в культурному відношенні людьми та проявляти до них повагу. К окремим аспектам полікультурної підготовки вчителя початкової школи в класичному університеті належать: теоретичне обґрунтування та практична апробація полікультурного змісту навчальних дисциплін, що визначають мультикультурну інформацію картини світу, світу української культури та світу культури дитини; здійснення зв'язків культури та освіти, виражені в принципі полікультурності, який визначає відображення в навчальному матеріалі гуманістичних ідей свободи та ненасильства, характеристики унікальних етнічних, побутових національних рис в культурах народів батьківщини, що дозволяють жити в світі, згодою, терпимості, гармонії; проектування цілісного змісту педагогічного процесу, спрямованого на підготовку полікультурно-орієнтованого вчителя початкової освіти та апробація технологій його реалізації [9].

Теоретико-методологічною основою майбутніх досліджень проблеми підготовки полікультурно орієнтованого вчителя можуть бути:

- теоретичні положення про сутність та призначення культури (М.М. Бахтін, В.С. Біблер, Г. Гессе, Б.С. Ерасов, М.К. Мамардашвілі, П.А. Сорокін та ін.);
- теоретичні положення про зв'язок культури та освіти (В.П. Зінченко, М.С. Каган, Н.Б. Крылова, В.М. Розин та ін.);
- концепція цілеспрямованої підготовки вчителя інноваційного типу (Е.В. Бондаревська, А.А. Греков, В.І. Дальнічук, В.В. Сериков, В.А. Сластєнін, В.І. Слободчиков, В.Т. Фоменко та ін.);
- концепція професійної діяльності вчителя в полікультурній освіті (Ю.С. Давыдов, З.А. Малькова, Л.Л. Супрунова, М.Н. Кузьмін, Л.Т. Ткач та ін.);
- методологічні та дидактичні основи підготовки вчителя початкової школи (М.А. Бантова, В.Г. Горєцький, Н.Ф. Голованова, М.Р. Львов, Н.С. Різдвянський, Т.Г. Рамзаєв, Н.Н. Светловська та ін.);
- концепція початкової освіти (В.В. Давыдов, Л.В. Занков, І. Берлянд, В. Левин, М. Новицька, Д.Б. Ельконін та ін.);
- сутність діалогу культур як спосіб проектування змісту та організації полікультурної освіти (М.М. Бахтін, В.С. Біблер, М.Н. Пєвзнер та ін.).

Головна завдання педагогічних кафедр – з опереженням реагувати на зміну цінностей та цілей освіти шляхом розробки та проектування змісту полікультурної освіти

учителя начальных классов, который смог бы успешно: знакомить учащихся начиная с первого класса с культурой своего и проживающих рядом народов, с мировой общечеловеческой культурой, с многообразием обычаев, традиций, норм поведения людей разных культур и формировать у них толерантность, способность к принятию и бережному отношению к разным культурам, навыки общения и сотрудничества с людьми разных поколений, культур, языков, религий и менталитетов [10].

Такая образовательная политика может быть осуществлена при выполнении следующих условий: в содержании учебных дисциплин должны быть выделены такие доминанты, как мультикультурная информационная картина мира, мир отечественной культуры и мир культуры ребенка; должна осуществляться взаимосвязь культуры и образования, выраженная в культурологических принципах субъективного обретения культурного опыта, поликультурного образования, самоопределения в культуре, открытости, толерантности и креативности познания мира культуры [11].

С этой целью необходимо: теоретически и практически обосновать инновационные технологии взаимосвязи культуры образования в процессе педагогической подготовки учителя начальной поликультурной школы; выявить содержательные доминанты подготовки учителя начальной школы, отражающие её культурологическую направленность; раскрыть сущность поликультурной компетенции как образовательного результата в подготовке будущего учителя и определить критерии и показатели её сформированности; апробировать конкретные технологии реализации совершенствования теоретической и практической подготовки учителя начальных классов, таких как модернизация образовательных программ, с учетом культурологических аспектов и поликультурности в подготовке учителя начальной школы; ввести комплексы новых учебных курсов («Общие основы русской, молдавской, украинской культуры», «Культура Причерноморья как предмет содержания образования младших школьников», «Человек и его семья, род», «Человек и культура, история его народа»); разработать методические пособия учебных курсов, имеющие культурологическую и поликультурную направленность и обеспечивающие внутрипредметную и межпредметную интеграцию знаний; выявить ряд диагностических методик, определяющих степень сформированности поликультурной грамотности студентов и учителей начальных классов для повышения их квалификации [12].

Для успешного решения вышеназванных задач необходимо разработать концепцию инновационного проекта поликультурного образования в начальных классах конкретной школы, учитывая особенности региона (исторические, национальные, культурные, эколого-климатические, экономические, социальные, религиозные, трудовые, научно-образовательный потенциал, духовные приоритеты, трудовые традиции, менталитет населения). Исходя из данной концепции, поликультурную школу следует рассматривать как объективно существующую социальную педагогическую систему, способствующую интериоризации национальной, этнической, межнациональной культуры, формированию общечеловеческих и национальных ценностей посредством поликультурного образования. Ее структурными компонентами являются поликультурный, многонациональный коллектив учащихся, многокультурный состав педагогического коллектива, кросскультурный характер педагогического процесса, социокультурная среда общеобразовательного учреждения.

Проект целенаправленного педагогического процесса в поликультурной начальной школе представляет собой систему, которая включает инновационный учебный процесс, воспитательную деятельность, работу педагогического совета и социума на принципах поликультурности, культуросообразности, диалога культур и личностно-ориентированного педагогического взаимодействия.

Несмотря на то, что поликультуризм не является и не может быть отдельным учебным предметом, мы считаем, что в поликультурной школе все содержание учебно-воспитательной работы должно основываться на принципе поликультурности, с обязательным проектированием на уровне регионов нового содержания образования, адаптированного к поликультурному образовательному пространству с различным языковым, культурным и духовным полиэтническим составом учащихся.

Особенно сложно проектировать поликультурный процесс учителю начального образования, так как он один работает с учащимися различных культур, являясь иногда представителем другой культуры. Такой учитель должен обладать высокой культурой, логической компетенцией, готовностью к поликультурной идентификации на принципе многообразия мира культуры и овладением различных способов взаимосвязи с ней. При этом проектирование в начальных классах

основывается на результате соотношения личности самого учителя, его опыта с предлагаемым социально-культурным опытом, выборе своих ценностных оснований, личном отношении к существующей картине мира, а также преобразовании собственного мира культуры и отражении его в профессиональной деятельности (в старших классах этот процесс проходит под влиянием группы учителей в результате внутрипредметной и межпредметной интеграции).

В начальных классах возможна интеграция учителей параллельных классов для проектирования поликультурного образования с отражением многокультурной картины мира, многообразия культурологических концепций и версий, ценностей, образов, координат и кодов национальных культур своего региона, различных стран и народов. Для этого необходимо: выяснить и раскрыть особенности эффективности проектирования педагогического процесса начального образования как проектной парадигмы; повысить уровень подготовки педагогов к проектированию поликультурного педагогического процесса в начальных классах; подготовить поликультурно ориентированного учителя к деятельности в начальной поликультурной школе, умеющего органически демонстрировать школьникам связь между культурами, не выделяя приоритет, преимущество культуры одного народа над культурой других.

Из всего вышесказанного можно сделать вывод, что унижение представителей другой культуры, порождает такие негативные качества, как национализм, шовинизм, ненависть, что в результате усиливает межнациональную рознь.

Главную роль в подготовке будущего поликультурного учителя начальной школы следует отводить педагогической практике, в процессе которой формируется творческое и практическое мышление будущего учителя, приобретает педагогический опыт и происходит освоение и совершенствование инструментария профессиональной поликультурной педагогической деятельности.

В этой связи целесообразно ввести непрерывную педагогическую практику с I курса, совершенствовать работу в базовых поликультурных школах университета, приглашать лучших учителей начальных классов для ведения практических и лабораторных работ со студентами по педагогике, возрастной психологии и методике преподавания.

Для реализации приоритетных направлений поликультурной подготовки педагогических кадров необходимо обновление концепции развития образования на поликультурной основе для различных этнокультурных регионов; разработка экспериментального варианта примерного учебного плана, программ с этнокультурным, региональным компонентом; разработка методологии и методики построения учебников на основе принципа диалога культур; разработка нового содержания образования предметов гуманитарного цикла на культурологической, билингвальной основе; разработка государственного заказа на повышение квалификации педагогических работников поликультурных образовательных учреждений; создание библиотеки учебно-методической литературы, включающую научную, учебно-методическую и справочную литературу, периодические издания по проблемам поликультурного образования с этнокультурным региональным компонентом с обучением на родном и других языках; разработка процедуры аттестации педагогических работников образовательных поликультурных учреждений.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Громова Е. М. Развитие культуры межнациональных отношений и этнической толерантности: теория и практика. Монография / [Под ред. А. М. Булынина]. — Ульяновск: Симбирская книга, — 2006.
2. Гукаленко О. В. Поликультурное образование: теория и практика. Монография. — Ростов н/Д: Изд-во РГПУ, — 2003.
3. Загвязинский В. И. Проектирование региональных образовательных систем // Педагогика. — 1999. — №5.
4. Макаев В. В., Малькова З. А., Супрунова Л. Поликультурное образование — актуальная проблема современной школы // Педагогика. — 1999. — №3.
5. Поликультурное образовательное пространство России: история, теория, основы проектирования. Монография / В. П. Борисенков, А. Я. Данилюк, О. В. Гукаленко. Москва—Ростов н/Д, — 2004.
6. Андрущенко В. П., Бех В. П., Малиновський Ю. Л. Болонський процес. Тенденції, проблеми, перспективи: Монографія. — К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. — 221 с.
7. Гукаленко О. В., Лабунский В. В. Особенности моделирования поликультурного образовательного пространства // Материалы Международной научно-практической конференции «Воспитание в

© **Бондаренко А.В.**

- культурно-образовательном пространстве: реалии и перспективы». — Тирасполь: РИО ПГУ, —2003. — 196с.
8. Дмитриев Г. Д. Многокультурность как дидактический принцип // Педагогика. — 2000. — №10. — С.3—12.
9. Костенко С. С. Образование как процесс социализации с жизнеутверждающей направленностью // Философские науки. — 2007. — №5. — С.137—148.
10. Крылова Н. Б. Культурология образования: Учебное пособие. — М.: Народное образование, — 2000. — 272с.
11. Прокопенко І. Ф. Особистість учителя в педагогічній системі В. О. Сухомлинського // Педагогіка і психологія. — 2003. — №2. — С.5—11.
12. Ушнурцева Н. Н. Полиэтническое воспитание как фактор подготовки студентов // 37 Научно—методична конференція викладачів. Матеріали конференції «Шляхи розвитку науково—методичного забезпечення навчального процесу в умовах реформ вищої освіти». — Ч.2. — Одеса: ОНАХТ, — 2006. — С.117.

Бондаренко А.В. – аспірантка кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

УДК: 172.12

ПРАВОВА МЕНТАЛЬНІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКЕ ПОНЯТТЯ Й СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Дослідження правового менталітету в країні, що стала на дорогу будівництва правової держави і цивільного суспільства ще довго будуть актуальними і своєчасними. Автор пропонує свій образ правового менталітету, що сформувався в процесі, як аналітичної роботи з філософсько-правовими джерелами, так і практичної роботи юристом.

Ключові слова: *правова ментальність, правова свідомість, позитивно-правова ментальність, природничо-правова ментальність.*

ПРАВОВОЙ МЕНТАЛИТЕТ КАК ФИЛОСОФСКОЕ ПОНЯТИЕ И СОЦИАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ

Исследования правового менталитета в стране, ставшей на путь строительства правового государства и гражданского общества, еще долго будут актуальными и своевременными. Автор предлагает свой образ правового менталитета, сформировавшийся в процессе как аналитической работы с философско-правовыми источниками, так и практической работы юристом.

Ключевые слова: *правовая ментальность, правовое сознание, позитивно-правовая ментальность, естественно-правовая ментальность.*

LEGAL MENTALITY AS PHILOSOPHICAL CONCEPT AND SOCIAL PHENOMENON

Researches of legal mentality are in a country, becoming on the way of building of the legal state and civil society yet long will be actual and timely. An author offers the appearance of legal mentality, formed in the process of both analytical work with philosophical-legal sources and practical working as a lawyer.

Keywords: *legal mentality, legal consciousness, positive mentality, natural mentality.*

В умовах поглиблення кризи очевидною представляється неефективність багатьох проведених реформ у сфері державно-правового будівництва, більшості управлінських рішень, прийнятих для вітчизняних умов, найчастіше без співвідношення із правовим менталітетом того або іншого його носія (індивіда, соціальної групи, народу, етносу, нації). Це приводить до того, що сьогодні спостерігається дестабілізація політичної й правової системи, відторгнення українців від законів, інститутів влади, держави, і як результат - низький рівень правосвідомості й правової культури, розгул злочинності. У зв'язку з цим представляється особливо актуальним звертання до проблеми філософського осмислення правової ментальності як унікального соціального явища, що має свою